

A Budapesti Kültelki Munkás Dalárda¹

(1918—1978)

A TANÁCSKÖZTÁRSASÁG IDEJÉN

Az első világháború után a munkáskórusok rendkívüli gyorsasággal szerveződtek újjá. 1918 folyamán sorra jelentek meg a Népszavában a háború előtt működő dalárdák újraalakulására vonatkozó felhívásai. Az Angyalföldön működő Budapesti Szervezett Munkások Dalárdája is — amely 1913-ban a Kültelki Munkás Dalárda és a Haladás Dalkör összeolvadásaként jött létre —, már 1918 augusztusában ismét megkezdte az énekkari munkát.

A Tanácsköztársaság kikiáltása után a Magyarországi Munkásdalogyalek Szövetsége által irányított dalkarok szárnyakat kaptak. Különös szívügyüknek tekintették az első szabad május elseje színvonalas megünneplését. Marseillaise, Internacionale, *Pogatschnigg—Kiss: Szabadságdal, Gram—Kegel: Föl szocialisták, Stark—Móroc: Munkáshimnusz* című kórusművek hangzottak fel mindenütt az ünnepre készülő énekkarok dalóráin. A Budapesti Szervezett Munkások Dalárdája ezeket a próbákat régi törzshelyén, a Famunkások Szövetségének Váci úti helyiségében tartotta.

Az ünnepvárás nem volt problémamentes. Szegeden ekkor már megalakult az Antibolsevista Comité, a román intervenció csapatok elérték a Tisza vonalát, a cseh-szlovák burzsoá hadsereg pedig Miskolcig hatolt. Mindezek ellenére a Forradalmi Kormányzótanács a fővárosban és vidéken egyaránt nagy gondot fordított a rendezetlen munkaszüneti és ünnepnappá nyilvánított május elsejei ünnepségek méltó előkészítésére. Az angyalföldi munkások a hagyományokhoz híven a Városligetbe vonultak. A dalárdák szolgálati beosztását a Munkásdalogyalek Szövetsége készítette el. Ennek alapján a Budapesti Szervezett Munkások Dalárdájának működési helyeül — számos más énekkarral egyetemben — a Vérmezőt jelölték ki, ahol Buda és Óbuda proletariátusa ünnepelt. A színpompás felvonulás után a munkásdalkarok szereplése következett. *Dlabál Károly* vezényelte a Budapesti Szervezett Munkások Dalárdáját, amely a Világosság Repülőgépgyári Dalárdával és a Tabáni Dalkörrel együtt a Vérmező központi részének ünnepi hangulatát emelte.

AZ ELLENFORRADALMI RENDSZERBEN

A tanács hatalom megdöntése után a munkáskórusmozgalom ismét hanyatlott. Az eleven énekkari munka hosszú szünetre kényszerült. A Budapesti Szervezett Munkások Dalárdája a tragédia után először 1920. április 1-én hallatott magáról a Népszavában. Ekkor az ellenforradalmi rendszer országszerte a legvéresebb terrort alkalmazta, a Himnusz nyilvános eléneklését is belügyminiszteri rendelet tiltotta. Nyilvánvaló, hogy a kórusok sem énekelhették az ismert munkásdalokat. Érthető, hogy az angyalföldi munkásdalárda tevékenységében is átmeneti változás történt. Szereplésük egyik formája a táncos kabaréesteken való szórakoztatás volt a Vas- és Fémmunkások összefövetelein, illetve a hírlapterjesztő munkásoknál. Együtténeklésük másrészt szomorú alkalmakhoz kapcsolódott, amikor is elhunyt dalostársaiktól búcsúztak énekszóval.

1920 őszén ismét megkezdte működését a munkáskórusokat országosan összefogó Magyarországi Munkásdalogyalek Szövetsége. Ennek ösztönző hatására a dalkör 1923-ra teljesen rendezte sorait. Ismét felvette a Kültelki Munkás Dalárda nevet. Hivatalosan is elismerték, amikor 1923 áprilisában alapszabályt kapott. Jelégüket *dr. József* komponálta *Vanczák János* szövegére:

Testvér a dal, a küzdelem
Dalolva küzdj, szeress!
Előre szüntelen
Egy szebb jövőt keress!

¹ A cikk első részét az 1978. évi 5—6. számban közöltük. (Szerk.)

A Kültelki Munkás Dalárda az egyesületi szabályzat birtokában először 1923. augusztus 20-án szerepelt a Magyarországi Munkásdalogyalek Szövetsége által rendezett kőbányai dalos ünnepélyen, dr. Ujj József vezényletével megszólaltatott kórus-együttesben.

Ebben az időben a Kültelki Munkás Dalárda tagjai sok küzdelmet megért, érett férfikorban lévő segítők voltak. Mellettük szerveződött a Tar utca 8. szám alatti Hajdú vendéglőben a tizenéves angyalföldi tanoncok és ifjómunkások énekkara, a Kültelki Remény Dalkör, külön dalkör jellegével, amit *Gyermelyi* (Fridman) *Ferenc*, az új dalkör karnagya alkotott:

Vihar szárnyán zengjen dalunk!
Remény a mi szent jelszavunk.
Dolgos munkások vagyunk mi,
Dalos ajkunk ezt hirdeti.

Élet a Szállítómunkások Székházában

Az ellenforradalmi rendszernek a húszas évek második felében bekövetkezett átmeneti stabilizálódása a korábbi terror enyhülését jelentette. Ekkor lehetővé vált a munkásművelődés — ezen belül a kóruskultúra — bizonyos fellendülése is. A felfelé ívelő szakasz, helyi vonatkozású ösztönzője a Kerekes utca 6. (mai Poscher János utca) alatti Szállítómunkások Székházának meghitt légköre. Angyalföld kulturális központja a húszas évek közepén nyitotta meg kapuját és egyúttal otthont adott a Kültelki Remény Dalkörnek is. A kórus ugyan nem rendelkezett alapszabállyal és működési engedéllyel, hiszen annak megadását a hatóság megtagadta, de az ifjú dalosok a hivatalos szervek kijátszásával rövidesen megszerezték a Kültelki Munkás Dalárda alapszabályát, miután az idős kültelkiek dalárdájából többen beléptek a Kerekes utcai énekkarba, a hatósággal tudatták, hogy a Kültelki Munkás Dalárda működési helyet változtatott. Így a kórus szabályszerűen tevékenykedett a régiók alapszabályával, de a fiatalok frissességével, *Kültelki Remény Dalkör* néven.

A Szállítómunkások Otthonában az énekkar nyugodtan szólaltathatott meg olyan mozgalmi dalokat mint *Révfy—Gyagyovszky*: *Toborzó*, *Révfy—Vanczák*: *Titán* vagy nép stb., melyeket az utcán, nyilvános helyen nem volt ajánlatos énekelni. Most azonban gyakran hangzottak fel ezek a lelkesítő énekek a Kerekes utcai épületben, a Szállítómunkások Országos Szövetségének angyalföldi gyűlésein, vagy a Szociáldemokrata Párt rendezvényein.

1928. október 28-a emlékezetes dátum az énekkar történetében: vegyeskarrá alakultak. A munkásdalkari mozgalomban a Munkásdalos Internacionálé megalakulása után időszerű kérdésként merült fel a vegyeskarok szervezése. Ilyen irányú agitáció Magyarországon is megindult. A munkásdalkari általános fejlődés irányja szerencsésen találkozott az angyalföldi fiatal dalosok kívánságával. Mindnyájan örültek, amikor 40 fiatal leány a kültelki daloskultúra szolgálatába állt. A mintegy nyolcvan tagú vegyeskar karnagya *Krén Géza*, elnöke *Baumann István* lett. A vegyeskarrá alakulás ünnepélyén a Magyarországi Munkásdalogyalek Szövetsége részéről *Schein Béla* jelent meg, aki a szövetség üdvözlését tolmácsolva elemezte a vegyeskarok jelentőségét a munkásdalos mozgalomban. Majd az új vegyeskar énekelt a „régí dalárdához méltó felkészültséggel” — írta a *Munkások Dal- és Zeneközlönyének* kritikusa.

Ezidőtájt szerveződött a Szállítómunkások Székházában az angyalföldi gyerekek kórusa is. A Magyarországi Munkásdalogyalek Szövetsége 1927-től széleskörűen munkálkodott azon, hogy a szövetségnek gyermekkórusai is legyenek. Ebben az ügyben hosszas tárgyalásokba kezdtek a Magyarországi Gyermekbarát Egyesület központjával, melynek eredményeképpen 1928 decemberében a szövetség így nyilatkozhatott a *Munkások Dal- és Zeneközlönyének* hasábjain: „Az újpesti csoport gyermekkara már működik. Kőbányán, a Kerekes utcában, Óbudán és a VII. sz. Gyermekbarát csoportnál már alakulóban...” E híradás után rövidesen országos hírre tett szert *Várdi István* vezetésével a Kerekes utcában életrehozott angyalföldi gyerekek 27. számú Gyermekbarát csoportjának kórusa.

Eközben megalakult a Szállítómunkások Otthonában a Kültelki Remény Dalkör színjászó tagozata is, mely irodalmilag igényes alkotásokkal (*Gorkij*: *Éjjeli menedékhely*, *Garami Ernő*: *Megváltás felé*, *Petőfi*: *Apostol*) szórakoztatta az előadótermet zsúfolásig megtöltött közönséget. Ezen kívül operettet, népszínműveket és kabarét is játszottak.

A Kerekes utcában működő dal- és színjátszócsoporthoz művelődéstörténeti szerepe nagy jelentőségű volt Angyalföldön, különösképpen a szállítómunkások körében, hiszen azok a szállítómunkások, akiknek eddig nem adatott meg a műveltség megszerzésének lehetősége, színvonalasan szórakozhattak. A műsorok sikere és látogatottsága pedig azt bizonyítja, hogy jól is érezték magukat a Kültelki Remény rendezvényein.

A Magyarországi Munkásegyletek Szövetségében

Az ellenforradalmi rendszer konszolidációja után megteremtődött a feltétele annak, hogy a szociáldemokrata szellemben működő Magyarországi Munkásegyletek Szövetségének munkája fellendüljön, sőt nemzetközi mértékben is kiépítse kapcsolatait, csatlakozva 1926-ban a Hamburgban életrehívott Munkásdalos Internacionáléhoz. A szövetség a szervezett munkásság egyik legjelentősebb kultúrintézményévé vált, amely 1925 novemberétől kezdve hivatalos lapot indíthatott *Munkások Dal- és Zeneközlönye* címen. Az új zenei lap hírei és kritikái azt bizonyítják, hogy az angyalföldi munkáskórusnévelés országos sikereiben gazdag éveit következnek.

A kültelki énekkar részt vett a fővárosi és a vidéki (szegedi, debreceni, győri, gyulai, miskolci, pécsi, szombathelyi) dalostalálkozókon, szerepelt a rádióban. Követte a Magyarországi Munkásegyletek Szövetségének — a nemzetközi munkásmozgalom ismeretében javasolt — munkáskórusfejlesztést elősegítő útmutatásait. A kor egyik kívánalma a nagy dalárdák létrehozása volt, a dalkörök egybeolvasztása révén. Ez öltött testet a fiatal és idős kültelki dalosok énekkarának egyesítésekor, a Kültelki Remény Dalkör létrehozásakor. A szövetség a munkások zenei tudásának fejlesztésére is gondot fordított: kottaolvasói tanfolyamot szervezett. A kültelki kórus nyitottsága, érzékeny reagálása a munkásdalos kultúra haladó törekvéseire előre jelezte azokat a sikereket, amelyekben a szövetség országos rendezvényein részvétel.

A sikerek sorában ki kell említeni a zeneművészeti főiskolai szerepléseket, amelyeknek színvonala alapján a kortárs kritika magasra értékelte a Kültelki Remény Dalkör vegyeskarának képességeit. Az 1929. február 24-i fellépésükről ez olvasható: „A Budapesti Kültelki Remény Dalkör vegyeskara derék munkát végzett Krén Géza vezetése alatt. A fiatal vegyeskar nagy igyekezettel felelt meg feladatának, s nagy jövő vár reá a további működésükben.” Hasonló elismerésben részesült a Kültelki 27. számú Gyermekbarát kórus is első szereplése (1929. március 31.) után: „A Szövetség ezúttal nyitott teret először a jövő dalosainak, hogy bemutassák tudásukat a Zeneművészeti Főiskola nagytermében. A kis emberkék, lányok, fiúk vegyesen 10—14 éves korban... a nagyokat túlévő fegyelmezettséggel vonultak fel a pódiumra, pillanatok alatt mindegyik a helyén állott. Előbb a Gyermekbarátok 27-es csoportjának gyermekkórusa énekelt. A közönség kellemes meglepetéssel konstataulta, hogy az apró emberkék pontosan ügyelnek a beintésre, énekelnek forte, piano, színeznak úgy mint a nagyok. Büszke lehet az eredményre Váradi István, a karnagyuk, aki ezúttal mutatkozott be mint dirigens és határozott kézmozdulataival, temperamentumos vezénnyelésével biztosította a gyermekkórus első fellépésének sikerét.”

A Kültelki Remény Dalkör tudását többször csillogtatta a rádió stúdiójában is. Először 1929. május 20-án álltak a mikrofon elé. Ez annál is inkább maradandó emlék, mert a rádió vezetősége merev elzárkózás, majd hosszabb huzavona után egyeztetéssel bele abba, hogy egyáltalán munkáskórust sugározzon.

A vidéki szereplések közül kiemelkedik az 1930-as győri dalostalálkozó. Így méltatják a Kültelki Remény Dalkör zenei teljesítményét: „Amit ez a vegyeskar itt produkált, a legtisztább muzsika, a legtisztább művészet volt.” A fehér egyensapkás, szövetségi jelvényrel ellátott felnőtt kültelkiek mellett a zenekritika szenvedélyes elragadtatással ír az angyalföldi gyermekkórus szerepléséről, amely szerepet vállalt Kodály műveinek népszerűsítésében: „Felcsillan a szem, amikor az egyforma öltözékű gyermekkórus lép a pódiumra, és mindenkinek könnyel telik meg a szemé, amikor Váradi István vezényletével énekelni kezdenek. Dörgedelmes taps köszönti a jövőendő hangjait és extázisban kéri a közönség a ráadásokat. A 27-es gyermekkórus ezzel diadalmasan bevonult a munkásdalos-történelembe.” A vidéki sikerek sorából még egyet fel kell idézni: ez az 1938-as szombathelyi munkásdalos találkozó, ahol orosz népdal-feldolgozásokat énekeltek. A megszálltatás hőfoka és szuggesztív ereje — a politikailag nem kívánatos műsor ellenére — kivételes sikert eredményezett még a polgári és egyházi személyek körében is. A kültelki kórus öntudatos fellépése hozzájárult ahhoz, hogy a szombathelyi találkozó valóságos politikai tüntetés jellegét öltse. Ez a tény

hivatalos körökben akkora nyugtalanságot keltett, hogy aggodalmuk parlamenti interpellációban is megfogalmazódott.

Hosszan sorolhatók a budapesti szabadtéri koncertek is: a Városliget, Népliget, Epreserdő, Hűvösvölgy visszhangzott a munkásdalosok énekétől. Műsoraikban a régi és az új munkásdalok, valamint a kortárs műdalok egyaránt megtalálhatók. Ezek egy része ugyan nem bizonyult időtálló zenei alkotásnak, mégis valamennyi fontos emléke a munkásmozgalomnak, hiszen általuk hatott a munkásénekek karok közösségformáló ereje.

A MÁSODIK VILÁGHÁBORÚ ÉVEI

A fellendülő munkásdalos kultúra tevékenységét a második világháború szakította meg. 1942-ben a Horthy-rendszer felszámolta a szakszervezeti munkásokon pezsgő életét. A kültelki munkáskórusnak is el kellett hagynia a Szállítómunkások Székházát. Ettől kezdve a felszabadulásig az Országbíró utcai Schubauer vendéglő nyújtott számukra egy belső helyiséget a dalórákhoz.

A kórus összejövetelei nem voltak veszélytelenek, hiszen ez az öntevékenyen éneklő közösség nemcsak a művészetszeretetet tartotta ébren, hanem őrizte és titkon énekelte az öntudatosító munkásmozgalmi kórusműveket is. A dalórák nyugalalmát Schubauer vendéglős két kislánya biztosította, akik az utcán őrködtek, míg a dalkör énekelte. Ha veszélyt észleltek, rögtön jelezték. Ilyenkor a dalosok asztalhoz ültek, és elmélyült kártyázást színeltek, míg csak el nem vonult a vész. Amennyire a frontszolgálat megengedte, a kórus bekapcsolódott a Munkásdalegyletek Szövetségének legális munkájába. 1944. március 5-én a szövetség a Zeneművészeti Főiskola nagytermében Magyar szerzők modern kórusai címmel hangversenyt rendezett. Ezen a kültelkiek a pesterzsébeti, a csepeli és az újpesti munkásdalkörrel egyesítve, dr. Ujj József vezényletével énekeltek. Műsorukon — az előírásnak megfelelően — két kortárs dalmű szerepelt: *Halmos*: Paraszti nóták és *Veress*: Sej a boglári kerek hegy aljában című népies műdalok kórusfeldolgozásai.

Ez volt az utolsó nyilvános szereplésük. Két hét múlva Hitler csapatai megszállták országunkat. A Szálasi kormányzat alatt a nyilas razzsiák elől a mozgalmi dalokat is tartalmazó kottatárat el kellett rejtetni. Schubauer vendéglős családja vállalta ezt a feladatot. Ők a háború utáni újrakezdésig őrizték, majd hiánytalanul átadták a teljes kottatárat.

A FELSZABADULÁS UTÁN

A Kültelki Munkás Dalkör a felszabadulás után új életre kelt. Még folytak a harcok hazánk felszabadításáért, amikor a Szabadság című újság 1945. március 7-i számában megjelent a Magyar Kommunista Párt XIII. kerületi szervezetének felhívása, amely az angyalföldi munkásdalosokat újból éneklésre szólította. A boldog egymásra találás érzésével gyűltek össze a kórustagok a Mackensen (mai Vasas) pályán, hogy megbeszéljék az újrakezdés munkáját. Dr. Ujj József karnagy a régi odaadással vállalta az énekkar vezetését. Amikor a karnagy tiszteletdíj kifizetése gondot jelentett az énekkarnak, ő csak ennyit mondott: „Nem baj, a pénz nem fontos csak az, hogy együtt legyetek és énekeljete.” A közös ügybuzgalom első gyümölcseként a dalkör már március közepén a szovjet hadsereg részére lemeze énekelte magyar munkásmozgalmi dalokat. Ezek a fronton felhasznált, propaganda célú felvételek a szovjet hadsereg felszabadító harcát segítették. Ugyanez a hanglémez az első szabad május elsején is felhangzott a Hősök terén.

Hosszan sorolhatjuk a nevezetes szerepléseket. 1945. április 2-án az SZDP jótékony célú előadást rendezett az Operában Munkások az operáért, opera a munkásokért címmel. *Komáromy Pál* operaigazgató beszéde után — amely méltatta az Operaház és a munkásság újonnan kialakult kapcsolatát — a kültelki dalosok részvételével éneklő Munkásdalos Szövetség kórusát dr. Ujj József vezényelte. A Marseillaise-t és az Internacionálét adták elő.

Kiemelkedő élményt jelentett az SZDP XXXIV. pártkongresszusa alkalmából rendezett, augusztus 17-i operaházi díszelőadás is. Az ünnepség keretében több munkásdalkarral együtt *Kodály—Berzsenyi*: Magyarokhoz c. kórusát szólaltatták meg dr. Ujj József vezényletével. És akiknek énekeltek: a politikai és társadalmi élet ismert személyiségei, a kormány tagjai, a Nemzetközi Ellenőrző Bizottság képviselői, a pártok és a társadalmi egyesületek vezetői. A kitűnően szerepelt egyesített munkásdalkar fel-

lépése annak a különlegesen igényes irodalmi és zenei műsornak volt a része, ahol a zenekart a világhírű karnagy *Sergio Failoni* vezényelte.

A kórus minden tagjának meghatározó élményt jelentett novemberi szereplésük a Városi (mai Erkel) Színházban. A Munkásdalogyletek Szövetsége történelmi visszapillantás jelleggel matinét rendezett. A munkásdalosok ajkán olyan régi munkáskórusok hangzottak fel, amelyek a felszabadulás előtt összeforrtak a munkásság minden fontosabb megmozdulásával. Kiemelkedő sikerként emlegetik a kültelkiek *Kerner—Döhmel: Ne ölj!* című kórusművének előadását.

Szerepléseiket sorolva kiemelendő, hogy a Kültelki Munkás Dalkör ott énekelt a Parlament megnyitásakor, felhangzott énekük önállóan és egyesített karban a budapesti hidak felavatásánál, majd 1947-ben a Dózsa György úti MÉMOSZ Székház alapító letételénél.

1947 májusában a Magyarországi Munkásdalogyletek Szövetsége Orosházán munkásdalos találkózót rendezett. Ez volt a háború utáni első országos méretű munkáskórus megmozdulás. A kültelkiek a népies műdal-hangverseny résztvevőjeként mutatták be tudásukat.

1947. november 30-a a kórus ünnepélyes dátuma. Ekkor az énekkar a *Budapesti Kültelki Munkásdalkör* név felvételével kapcsolatos zászlóavató ünnepélyt rendezett. *Baticz Gyula*, a Bartók Szövetség tagja különös tisztelettel méltatta dr. Ujj József karnagy áldozatos munkáját, aki számtalanszor vitte sikerre a kültelki munkásdalosokat is. Az ünnepélyen a Budapesti Kültelki Munkásdalkört Váradi István karnagy vezényelte. Az ünnepély meghatározó része volt annak a tizenhét dalosnak a köszöntése, akik negyedik évszázadon át vettek részt, fáradtságot és veszélyt vállalva a kórus munkájában.

1949-ben ideiglenesen ismét névváltozás történt. A Bartók Szövetség orgánuma az Éneklő Nép júniusi számában ezt adja hírül: „A Budapesti Kültelki Munkásdalkör negyedszázados eredményes működése után a Szállítómunkások Szabad Szakszervezetének keretében fogja munkáját folytatni, Szállítómunkások Kültelki Énekkara néven.”

A kültelki kórust, legkorábbi szakaszától eltekintve, a Szállítómunkások Szakszervezete mindenkor segítette. A kórus munkája a mai napig összeforrt a Szállítómunkások Székházával — a jelenlegi Poscher János Klubbal —, de az új elnevezés mégsem volt megfelelő névválasztás. Így 1950-ben, amikor felépült az Angyalföldi Kultúrház (a jelenlegi József Attila Művelődési Központ) — ahol nyolc éven át otthont talált a kórus —, lehetőség nyílt arra, hogy ismét hagyományos nevükön, Kültelki Munkás Dalkör néven szerepeljenek.

Ismert karnagyok — *Váradi István, Darázs Árpád, Kiss Dénes, Kis István és Bánhegyi Sándor* — vitték sikerre a 60—70 tagú férfikart, amely elsősorban a kultúrház rendezvényein lépett fel. De énekelték a kerület számos vállalatánál is. Mindenütt megjelentek, ahol a kultúrfelelősök igényt tartottak a vállalati rendezvényeken való szereplésükre. Ezen kívül felhangzott énekük a XIII. kerületi pártbizottság rendezvényein és a televízió stúdiójában is.

1958-ban belső énekszeretettől áthatva, ünnepélyes külsőségek között rendezték meg az énekkar fennállásának 55 éves évfordulóját, amikor énekkari tevékenységük elismeréseként *Maróti Gyula*, a *Kórusok Országos Tanácsának* főtitkára a Szocialista Kultúráért érdemérmét nyújtotta át a kórusnak.

Sajnos a korábbi évek nem megfelelő művelődéspolitikája ebben a dalkörben is éreztette hatását. Ennek következtében, illetve a kultúrház anyagi támogatása nélkül az együttes nem tudta tovább fenntartani magát. A sok évtizedes együtténeklés azonban örök kapcsolatokat kovácsolt közöttük. Az énekkar 1962 óta a Budapesti Kültelki Munkásdalkör tagjaiból alakult baráti körként él tovább, melynek létrehozása *Babirák Béla* kezdeményezésének köszönhető.

Ez az éneklő baráti kör következetesen összejön *Bánki Richárd* vezetésével és *Bánhegyi Sándor* karnagy önzetlen munkája segítségével ebben tartja azokat a kórusműveket, amelyek sok örömet szereztek hallgatóknak és éneklőknek egyaránt.

A kórus 1978-ban jutott el alapításának 75 éves évfordulójához. A rendszeres összejövetelek, a különleges igényességgel előkészített jubileum bizonyítja a dalkör rokonszenves zenei hagyománytiszteletét és azt, hogy a Budapesti Kültelki Munkásdalkör tagjaiból alakult baráti társaság nemcsak működik, hanem a dalszeretet átadásának kívánalmával tovább él.

Erdélyi Frigyesné